

Asia: VN/25733/2021

Luonnos Suomen digitaaliseksi kompassiksi

1. Kompassin tarkoitus

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yleisenä kommenttina, Digikompassin tarkoitus on koota ja rakentaa kansallinen digilisaation kokonaiskuva sekä asettaa kehittämisen ja tekemisen tavoitteita ja mittareita kohti vuotta 2030. Digikompassissa näkyy vahva kansallisen tason tavoiteasetanta, mutta kompassin asettamien tavoitteiden vaikutus yleisemmin erityisesti koko julkisen sektorin digitaaliseen kehittymiseen jää hyvin vahvasti valtiovallan ja kansallisten julkisten toimijoiden tasolle. Kuntatoimijoiden ja myös erityisesti pk-yritysten digitaalinen kyvykkyys ja resilienssi vaikuttavat huomattavalla tasolla kansallisen digitalisaation kehittämiseen, ja tämän tulisi näkyä myös digikompassissa.

Edelleen, digikompassi ottaa hienosti kantaa digitalisaatiota ja datataloutta kehittäviin toimenpiteisiin, toisaalta, dokumentti ei ota kantaa kahteen muuhun digitalisaation kehittymiseen oleellisesti vaikuttavaan teemaan, eli alustatalouteen ja palvelullistumiseen. Digitalisaation ja datatalouden hyödyt todentuvat arvoa tuottavien palvelujen kautta, ja alustatalouden rakenteet tuovat suomalaiseseen digitaaliseen toimintaympäristöön huomattavia ja erityisesti vaikuttavia mahdollisuuksia, erityisesti silloin kun palveluja ja niiden alla toimivia alustoja kehitetään oikeassa Public-Private-Partnership (PPP) - ympäristössä. Nämä molemmat voivat tapahtua käytännössä vain julkisen sektorin (asiakas) ja yksityisen sektorin (palvelun tuottaja) välille syntyvän syvemmän luottamuksen ja yhteistyön myötä.

2. Haasteet ja mahdollisuudet

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Haasteiden osalta Digitalisaation, sekä sen yhden merkittävimmän tukipilarin, digiturvallisuuden johtamisen ympäristöä tulisi selkeyttää kansallisella tasolla. Digitalisaation panostuksissa, m.l. kyberturvallisuuteen liittyvät toimenpiteet tulee löytyä kansallinen tahtotila ja vastuu, nykyinen jaettu vastuu aiheuttaa tehottomuutta ja päällekkäisyyttä.

Suomi on ollut pitkään yksi Euroopan johtavia digitaalisten teknologioiden ja niiden käyttöön tarvittavan osaamisen kehittäjämaita. Valitettavasti jäämme eurooppalaisessakin ympäristössä verrokkimaidemme jalkoihin juuri digitaalisatiassa, eli siinä, miten teknologisista kyvykkyyksistä luodaan innovatiivisia ja skaalattavia palveluja liiketaloudellisesti kannattavalla tavalla. Digikompassiluonnoksessa nostetaan tässäkin kohdassa esille erityisesti datatalouden soveltamiskyvyyden haasteet, mutta datatalous ei sinällään ole lisäarvo / arvon muodostaja, jos ei datan päälle pystytä rakentamaan arvonmuodostuksen mekanismeja: alustoja ja palveluja.

Olemalla teknologiakyvykäs maa menestyy teknologioiden ja niiden osaamisen kehittämiseen liittyvässä ympäristössä, mutta vain palveluja ja alustoja kehittämällä menestyy kokonaisvaltaisesti digitalisaatioympäristössä.

Kompassissa tuodaan esille positiivisena mahdollisuutena suomalaisen julkisen sektorin ja yksityisen sektorin vahva ja pitkäaikainen yhteistyö. On totta että suomessa julkisen sektorin ja yksityisen sektorin yhteistyötä on rakentanut erilaisten ICT-järjestelmien ja -ratkaisujen hankintojen lisääntyminen. Tämä ei kuitenkaan sinällään riitä datatalouden kehittymiseen ja alustatalouden skaalahyödyn syntymiseen, ja itseasiassa digitaalisten vertikaalien säilyminen erityisesti julkisen sektorin palvelutuottamisen järjestelmärakenteena estää tai merkittävästi vaikeuttaa skaalahyödyn syntymistä. Tavoitteena tulisi olla uudenlainen luottamukseen perustuva yhteistyö yksityisen ja julkisen sektorin välillä, jossa julkinen sektori keskittyy tuottamaan tarveperusteista ja laadukasta lisäarvoa asiakkailleen, ja lisäarvon tuottamisen työkaluna ovat yksityisen sektorin tuottamat ja omistamat digitaaliset palvelut.

3. Tavoitteet

Lausuntonne osaamisen osa-alueen osalta

Ei lisälausuntatarvetta jo muualla lausutun lisäksi.

Lausuntonne infrastruktuurit-osa-alueen osalta

Kestävän kehityksen ja digitalisaation vaikuttavuuden näkökulmasta digitaalisen infrastruktuureihin tulisi ottaa mukaan myös digitaaliset palvelut. Tämä tukee alustatalouden kehittymistä Suomessa niin, että myös palvelut voivat olla skaalattavia ja digitaalista vaikuttavuutta lisääviä digitaalisia "asetteja", eli osa digitaalista infrastruktuuria.

Lausuntonne yritykset-osa-alueen osalta

Digikompassi ei ota kantaa yleisemmin yritysten, ja erityisesti pk-yritysten rooliin kansallisen elinvoimaisuuden tärkeänä perustuksena digi- ja kyberturvallisuuden näkökulmasta. Digikompassin

tulee ottaa kantaa ja asettaa mitattavia tavoitteita pk-yritysten digi- ja kyberturvallisuuden kehittymiselle. Ilman näitä pk-yritysten digiturvallisuuden kyvykkyyksien kehittämisen toimenpiteitä on kyberturvallisuuden vaatimusten ja riskien ymmärryksen puute erittäin suuri riski niin yleisemmin elinkeinoelämän kehitykselle kuin erityisesti kansalliselle turvallisuudelle.

Lausuntonne julkisten palveluiden osa-alueen osalta

On oleellista, että julkinen sektori tukee alustatalouden, data-talouden sekä palvelullistumisen nopeaa toimintaympäristöön, toimintakulttuuriin ja jopa arvoihin vaikuttavaa muutosta. Julkisen sektorin vuotuiset investoinnit "digivertikaaleihin", eli yksittäisen julkisen toimijan omistamiin ja hallinnoimiin järjestelmiin tulee hallitusta minimoida kattamaan vain kansallisen turvallisuuden ja yhteiskunnan resilienssin ylläpitämisen vaatimiin julkisomisteisiin palveluihin. Muut julkiset palvelut tulee yhteistyössä niitä käyttävien julkisten toimijoiden kesken rakentaa PPP, niin että niitä tarjoavat yksityisen sektorin palveluntuottajat toisaalta sopimuksellisesti kantava palvelun tuottamisen vaatimuksen (SLA + palvelutason vaatimukset), jolloin niitä käyttävät julkiset toimijat voivat näiden avulla keskittyä tuottamaan näitä palveluja asiakkaalleen parhaalla mahdollisella tavalla. Tämä uudenlainen toimintaympäristö poistaa järjestelmähankintoihin usein liittyvät "vendor lock":it, sillä palvelun tuottaja voidaan laatuun liittyvien poikkeamien myötä kilpailuttaa uudelleen. Edelleen, tämä mahdollistaa myös palvelujen skaalautumisen niin kansallisella, EU kuin kansainväliselläkin tasolla, yksityisen palveluntuottajan toimesta, jolloin palvelu kehittyy ja sen laatu paranee muidenkin palvelun asiakkaiden edesauttamana. Tähän uudenlaiseen toimintaympäristöön siirtyminen vaatii nykyisen hankintalainsäädännön soveltamista uudella tavalla, sekä palveluihin liittyvien sopimusjuridisten asioiden uudenlaista ymmärtämistä.

4. Avaintulokset

Lausuntonne osaamisen osa-alueen osalta

Ei lisälausuntatarvetta jo muualla lausutun lisäksi.

Lausuntonne infrastruktuurit-osa-alueen osalta

Ei lisälausuntatarvetta jo muualla lausutun lisäksi.

Lausuntonne yritykset-osa-alueen osalta

Ei lisälausuntatarvetta jo muualla lausutun lisäksi.

Lausuntonne julkisten palveluiden osa-alueen osalta

Ei lisälausuntatarvetta jo muualla lausutun lisäksi.

5. Mittarit

Lausuntonne osaamisen osa-alueen osalta

Ei lisälausuntatarvetta jo muualla lausutun lisäksi.

Lausuntonne infrastruktuurit-osa-alueen osalta

Ei lisälausuntatarvetta jo muualla lausutun lisäksi.

Lausuntonne yritykset-osa-alueen osalta

Ei lisälausuntatarvetta jo muualla lausutun lisäksi.

Lausuntonne julkisten palveluiden osa-alueen osalta

Ei lisälausuntatarvetta jo muualla lausutun lisäksi.

6. Tuloksellisuuden seuranta ja yhteiskunnallisten vaikutusten arviointi

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Digitalisaation toimenpiteiden sekä niihin kuuluvien digiturvallisuutta kehittävien toimenpiteiden vaikuttavuusperusteisuus on ehdottoman tärkeää. Vain vaikuttavuuden tavoitteisiin perustuva priorisointi mahdollistaa tärkeimpien toimenpiteiden tekemisen vähemmän tärkeiden siirtyessä perustellusti toimenpidetiekartalla myöhemmin tehtäväksi. Tämän tyyppisen vaikuttavuuden kokonaisuuden tulee olla yksi kansallinen digikompassin soveltamista tukeva työkalu, jonka määrittely ja seuranta tulee vastuutta kansallisella tasolla.

Suosittelen tässä dokumentissa Sitran Vaikuttavuuden portaiden suoraa soveltamista. Vaikuttavuusperusteisuus antaa jo olemassa olevan kehittämisen ja mittaamisen konseptin, jossa visio-ohjautuvuus kytkeytyy suoraan vaikuttavuuden tavoitteisiin, joista "taaksepäin" määritellään ja suunnitellaan tavoitellut vaikutukset, niiden syntymiseksi tarvittavat tulokset, niiden saamiseksi saatavat toimenpiteet sekä toimenpiteiden tekemiseksi vaadittavat panostukset.

Yleisenä kommenttina asetetuille tavoitteille, avaintuloksille ja mittareille, kaikki asetetut avaintulokset ja niihin liittyvät mittarit eivät ole mitattavia / todennettavia. Näitä tuloksia / indikaattoreita vastaan ei voi osoittaa onnistumista / epäonnistumista. Jos tavoitteena on vaikuttavuusperusteisuus (niin kuin tavoitteille ja mittareille asetetusta tarkasteluajasta voisi olettaa), tulee vaikuttavuuden indikaattorit olla mitattavia ja todennettavia.

7. Muut huomiot digikompassiluonnoksesta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Digikompassissa otetaan hienosti esille suomalaisen digitaalisen toimintaympäristön yksi vahva peruskivi, luottamus. Luottamusyhteiskunnan yksi tärkeä tekijä on myös luotettavat digitaaliset palvelut. Kansalaisten tulee digitaalisia palveluja käyttäessään pystyä luottamaan palvelun tarjoajaan, olipa se sitten julkisen sektorin toimija tai yksityisen sektorin palvelutarjoaja.

Digikompassissa tuodaan tärkeänä elementtinä esille osaamisen kehittäminen, erityisesti uusien digitaalisten teknologioiden ja datan mahdollisuuksien tunnistamisen osalta. Digitaalisen toimintaympäristön palvelullistuminen ja alustatalous ovat yhtä lailla merkittäviä osaamisalueita digitalisaation kehittymisen näkökulmasta. Ilman palveluja digitaaliset teknologiat ja data eivät synnytä arvoa.

Edelleen kompassissa nostetaan esille kyberturvallisuusosaamisen merkitys digitaalisen yhteiskunnan resilienssinkin näkökulmasta. Kyberturvallisuusosaaminen on terminä kuitenkin todella laaja. Kansalaisten näkökulmasta tavoitteena tulisi nostaa valmiuksia ymmärtää digi- tai kyberturvallisuuden peruseriäotteita sekä kansalaisen oman toiminnan vaikutuksia digitaalisen turvallisuuden toteutumiseen. Kyberturvallisuusosaamisen syventyminen on edelleen asiantuntijuutta vaativa kyvykkyys, jossa kyberalan yritykset sekä näiden tuottamat palvelut tulisi olla keskiössä.

Kataikko Mika

Jyväskylän kaupunki - Lausun tämän dokumentin luonnollisena henkilönä, ottaen huomioon asiaan liittyvät tekemiset, suunnitelmat ja havainnot työssäni Jyväskylän kaupungin konsernihallinnossa sijaitsevan kaupungin elinkeinoyksikön, Business Jyväskylän toimintaympäristössä.